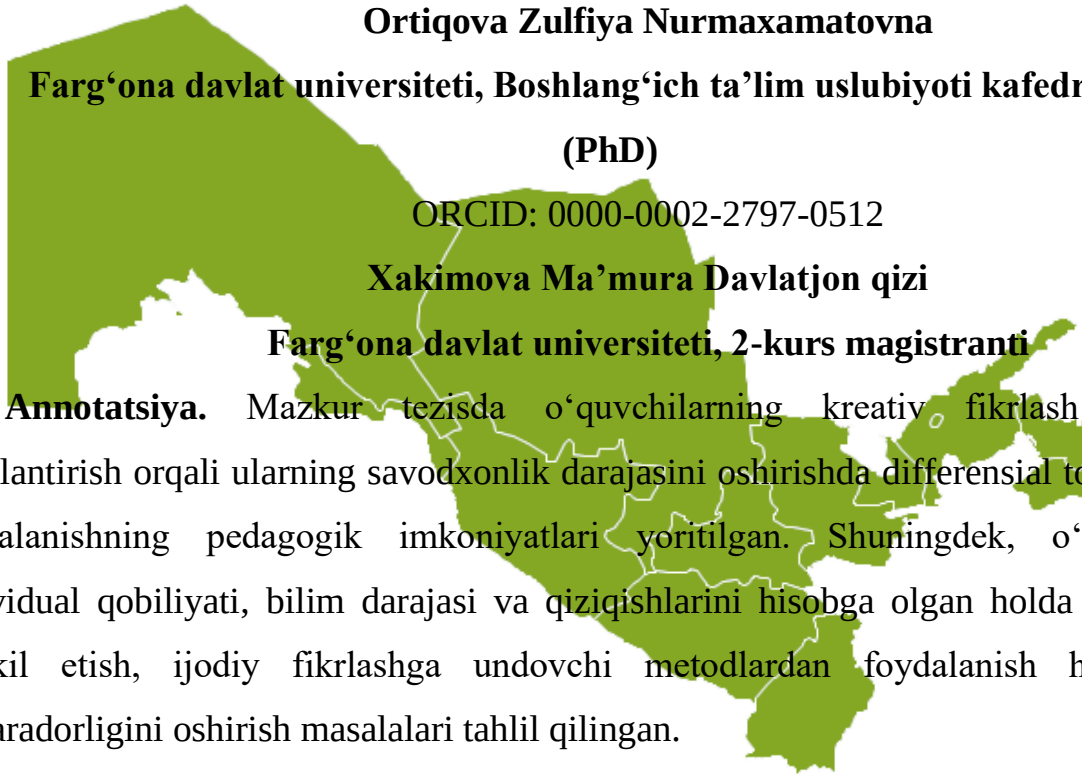

“ILMIY TAFAKKUR VA ZAMONAVIY TADQIQOTLAR: MUAMMOLAR, YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR” MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY KONFERENSIYASI
Qabul qilindi: 9-noyabr 2026-yil • Ma’qullandi: 12-noyabr 2026-yil • Nashr qilindi: 15-noyabr 2026-yil

O‘QUVCHILARNING KREATIV FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH ORQALI DIFFERENSIAL TOPSHIRIQLAR ASOSIDA SAVODXONLIK DARAJASINI OSHIRISH

Ortiqova Zulfiya Nurmaxamatovna
Farg‘ona davlat universiteti, Boshlang‘ich ta’lim uslubiyoti kafedrasi dotsenti (PhD)
ORCID: 0000-0002-2797-0512
Xakimova Ma’mura Davlatjon qizi
Farg‘ona davlat universiteti, 2-kurs magistranti

Annotatsiya. Mazkur tezisda o‘quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish orqali ularning savodxonlik darajasini oshirishda differensial topshiriqlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, o‘quvchilarning individual qobiliyati, bilim darajasi va qiziqishlarini hisobga olgan holda topshiriqlarni tashkil etish, ijodiy fikrlashga undovchi metodlardan foydalanish hamda ta’lim samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: kreativ fikrlash, differensial ta’lim, savodxonlik, individual yondashuv, ijodkorlik, mustaqil fikrlash, pedagogik metod, ta’lim samaradorligi.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimida o‘quvchilarning nafaqat bilim va ko‘nikmalarini shakllantirish, balki ularning mustaqil fikrlash, muammolarga noodatiy yechim topish, o‘z fikrini erkin ifodalash va ijodiy yondashish qobiliyatlarini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta’lim jarayonida savodxonlik tushunchasi ham keng mazmun kasb etib, o‘quvchining o‘qish, yozish, tinglash, tushunish, tahlil qilish va olgan bilimlarini kundalik hayotda qo‘llay olish kompetensiyalarini qamrab oladi.

O‘quvchilarning bilim olish imkoniyatlari, qiziqishlari va o‘zlashtirish darajasi bir-biridan farq qiladi. Shu sababli barcha o‘quvchilarga bir xil mazmundagi va bir xil murakkablikdagi topshiriqlarni berish har doim ham kutilgan natijani bermaydi. Bunday sharoitda differensial ta’lim yondashuvi muhim ahamiyat kasb etadi. Differensial topshiriqlar orqali har bir o‘quvchining individual imkoniyatlariga mos ta’limiy faoliyat tashkil etiladi. Ushbu jarayonga kreativ yondashuvni integratsiya qilish esa o‘quvchilarning savodxonligini yanada samarali rivojlantirish imkonini beradi.

Kreativ fikrlash – bu o‘quvchining mavjud bilim va tajribalaridan foydalanib, yangi g‘oyalar yaratishi, muammolarga turlicha yondashishi, mustaqil qaror qabul qilishi hamda noodatiy yechimlarni taklif eta olish qobiliyatidir. Kreativ fikrlash o‘quvchilarning faqat ijodiy faoliyatida emas, balki matnni tushunish, ma’lumotlarni tahlil qilish, savollarga javob berish va o‘z fikrini yozma yoki og‘zaki bayon etish jarayonlarida ham namoyon bo‘ladi.

Differensial topshiriqlar esa o‘quvchilarning bilim darajasi, qobiliyati, qiziqishi va o‘zlashtirish sur’atiga mos ravishda ishlab chiqiladigan ta’limiy vazifalardir. Bunday topshiriqlar o‘quvchilarni individual imkoniyatlariga muvofiq rivojlantirish, ularda mustaqil ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish va ta’lim jarayonida faol ishtirok etishlarini ta’minlaydi.

Kreativ fikrlash va differensial topshiriqlarni o‘zaro uyg‘unlashtirish orqali savodxonlikni rivojlantirishning samarali metodik tizimini yaratish mumkin. Bunda o‘quvchilarga bir xil mavzu doirasida, ammo murakkablik darajasi va bajarish usuli turlicha bo‘lgan topshiriqlar taklif etiladi.Masalan, o‘quvchilarning matn bilan ishlash savodxonligini rivojlantirishda quyidagi differensial topshiriqlardan foydalanish mumkin:

Birinchi daraja – reproduktiv topshiriqlar. O‘quvchilarga matnni o‘qish, undagi asosiy fikrni aniqlash, yangi so‘zlarning ma’nosini izohlash va matn yuzasidan berilgan savollarga javob yozish vazifalari beriladi. Bu topshiriqlar boshlang‘ich bilim va tushunchalarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ikkinchi daraja – tahliliy topshiriqlar. O‘quvchilar matndagi voqealarni tahlil qiladi, qahramonlarning xatti-harakatlariga munosabat bildiradi, matnning asosiy va ikkinchi

darajali g‘oyalarini ajratadi. Shuningdek, matn mazmuniga mos sarlavha tanlash va o‘z xulosasini yozish topshiriladi.

Uchinchi daraja – kreativ topshiriqlar. O‘quvchilardan matnning davomini mustaqil yaratish, voqealarga boshqa yakun o‘ylab topish, berilgan mavzu asosida kichik hikoya yozish yoki matn mazmunini rasm, jadval va ijodiy taqdimot orqali ifodalash talab etiladi. Bu topshiriqlar o‘quvchilarning ijodiy tafakkuri, nutqiy faolligi va yozma savodxonligini rivojlantiradi.

Masalan, «Davomini top» metodida o‘quvchilarga tugallanmagan hikoya taqdim etiladi. Har bir o‘quvchi o‘z tasavvuri va fikrlash qobiliyatiga tayangan holda hikoyaning davomini yozadi. Ayrim o‘quvchilar hikoyani sodda gaplar bilan davom ettirsa, boshqalari voqealarni kengaytirib, yangi qahramonlar va kutilmagan hodisalarni kiritishi mumkin. Natijada o‘quvchilarning yozma nutqi, so‘z boyligi, matn tuzish ko‘nikmasi va kreativ fikrlashi rivojlanadi.

Differensial topshiriqlarni tashkil etishda o‘qituvchi o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi, ularga mos topshiriqlar tanlashi va zarur hollarda yo‘naltiruvchi yordam ko‘rsatishi lozim. Bunda topshiriqlarning murakkabligini bosqichma-bosqich oshirish, o‘quvchilarga erkin tanlov imkoniyatini berish va ularning ijodiy natijalarini rag‘batlantirish muhim hisoblanadi.

Ushbu yondashuv natijasida o‘quvchilarda matnni anglash, ma’lumotlarni izlash va saralash, fikrni izchil bayon etish, imloviy va grammatik qoidalarga rioya qilish, muammoli vaziyatlarni hal etish hamda o‘z bilimlarini amaliy faoliyatda qo‘llash ko‘nikmalari shakllanadi. Eng muhimi, o‘quvchi ta’lim jarayonining oddiy ishtirokchisi emas, balki mustaqil fikrlovchi va yangi g‘oyalar yaratuvchi faol subyektiga aylanadi.

Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish va differensial topshiriqlardan samarali foydalanish savodxonlik darajasini oshirishning muhim pedagogik shartlaridan biridir. Differensial yondashuv har bir o‘quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olishga xizmat qilsa, kreativ metodlar ularda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va muammolarga yangicha yondashish qobiliyatlarini shakllantiradi.

Ta’lim jarayonida turli murakkablikdagi, hayotiy vaziyatlarga asoslangan va ijodiy izlanishni talab qiladigan topshiriqlardan muntazam foydalanish o‘quvchilarning funksional savodxonligini rivojlantirishga yordam beradi. Shuning uchun o‘qituvchi darslarni tashkil etishda differensial topshiriqlar va kreativ metodlar integratsiyasiga alohida e’tibor qaratishi zarur. Bu esa ta’lim sifatini oshirish, mustaqil fikrlaydigan, ijodkor va savodxon avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim sifatini oshirish va ta’lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.

3. Vygotskiy L.S. *Pedagogik psixologiya*. – Moskva.

4. Guilford J.P. Creativity. *American Psychologist*, 1950.

5. Tomlinson C.A. *How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms*. – ASCD, 2017.

6. OECD. *PISA 2022 Assessment and Analytical Framework*. – OECD Publishing, 2023.

